

GRÁFIK IMRE

Váth János és a Vasi Szemle

Személyes vallomással kell kezdenem. Néprajzkutató, muzeológus pályámat 1970-ben múzeumi gyakornokként a budapesti Néprajzi Múzeumban kezdtem, ahonnan 2004-ben múzeumi főtanácsosként vonultam nyugállományba. Rendhagyó életutam úgy hozta, hogy néprajzkutató-muzeológusként 1985–1993 között a szombathelyi Savaria Múzeum igazgatójaként végeztem szakmai munkámat. Ez a háttere annak, és egyben magyarázata is, hogy különös érdeklődéssel fordultam Szombathely és szülővárosom, Balatonalmádi történeti és kulturális kapcsolataira felé.

Ezek köréből kiemelendő Váth János, a Balatonkenesén született, de Balatonalmádi történetében fontos szerepet játszó igazgató-tanító (író, költő egy személyben), és az 1933-ban Szombathelyen alapított, s a Dunántúl legrégebbi tudományos folyóirata, a *Vasi Szemle* kapcsolata.

Balatonalmádi hely- és kultúrtörténetét ismerők körében köztudott, hogy Váth (eredeti nevén Horváth) János irodalmi tevékenysége révén a Balaton-kultusz egyik életetője volt. A Balatoni Szövetség tíz kötetben adta ki válogatott írásait. Balatonalmádi lakása annak idején a vidéki írók szellemi műhelye is volt.¹

Magáról az épületről keveset tudunk, de az 1936-os *Képes Krónikát* olvasva apró kincsmorzsákra bukkanunk arról, milyen volt a hangulat az író balatoni házánál (ahogy azt – a vidéki életet, természetet

1. kép. Váth János egykori háza ma is áll Balatonalmádi egyik főutcáján. Magántulajdonban és gyönyörű állapotban van. (Fotó: Szűcs Ildikó, 2020)

kedvelő, bukolikus hangulatú, s némi romantikus túlzással fogalmazott híradást – Szűcs Ildikó idézi 2020-ban): „Hajléka előtt csupa piros tulipán virult. Bent a szobában szelíden álmódó könyvek. A virágos temető ezernyi ezer szarkalábja. A falakon templomi Mária-képek. Szinnyei Merse-reprodukciók, s a Balaton sok-sok változatban. A vadszőlős filagórián kedves melegséggel buzog tiszta, Balaton-vidéki beszéde. Mert nem csak a balatoni bor zamatos, Váth olyan különösen kattogtatja a szavakat, mintha gyöngyszemek gurulnának elem. Csupa álom a beszéde. Írásainak is a váza anyag csak, a részei már lélekdíszítések, képelet és láz. Ennyi köze van Váth művészetének a realizmus-hoz.”²

Balatonalmádiban a Pannónia Művelődési Központ és Könyvtár egyfajta enteriőr-szerű szerény kiállítással őrzi emlékét.

1 Szűcs Ildikó: Almádi történetek #1 – Váth János, a Balaton mesemondója. 2020. (továbbiakban: Szűcs, 2020.) <https://likebalaton.hu/telepules/balatonalmadi-kaptalanfured-vorosbereny/hireink/almadi-tortenetek-1-vath-janos-a-balaton-mesemondója-17135/>. (Megtekintve: 2023. október 20.)

2 Uo.

Megtekinthető egykori dolgozószobájának részlete, íróasztala és ma már igazi kuriózumnak számító betűhengeres írógépe is.³

2. kép. A Balatonalmádi Pannónia Művelődési Központ és Könyvtárban megtekinthető Váth János egykori dolgozószobájának részlete. (Fotó: Szűcs Ildikó, 2020)

3. kép. A napjainkban már igazi technikai különlegességnek számító, úgynevezett betűhengeres írógép. (Fotó: Szűcs Ildikó, 2020)

3 A ma már igazi kuriózumnak számító betűhengeres írógépet 1905 és 1934 között használták. Kevesen tudják, hogy a legegyszerűbb betűhengeres írógépen csak két billentyű volt, és egy betűmező. Az úgyne-

4. kép. Váth János szobra Balatonalmádiban a Szent Erzsébet ligetben. (Mihály Gábor alkotása. Fotó: Gráfik Imre)

Váth János életműve mint kulturális örökség része Balatonalmádi Város Értéktárának.⁴

vezett vezérlő rudat a leütni kívánt betű fölé helyezve választották ki, majd a jobb oldali billentyűt lenyomva az íróhenger a papírra ütött, így vált láthatóvá az írás. A bal oldali billentyű pedig a szóköz volt. Bár a betűkaros írógépek használata jóval egyszerűbbnek tűnik – és minden bizonnyal az is volt –, ezek a betűhengeres írógépek jóval olcsóbbak voltak, mintegy harmadannyiba kerültek, mint betűkaros társaik. A képen is látható Mignon nevű írógépet az AEG gyár dobta piacra, és az 1920-as években nagyon elterjedt volt. (Szűcs, 2020.)

4 Fábíán László (szerk.): Balatonalmádi értékei. Balatonalmádi Város Önkormányzata, Balatonalmádi. 2015. 68–69. p.

Munkásságáról a legteljesebb képet azonban Ács Anna irodalomtörténész-muzeológustól olvashatunk. Miközben megemlíti, hogy rendszeresen publikált, több periodikát is fősorol: „Gyakran közölte cikkeit, elbeszéléseit, ismertetéseit a Katolikus Szemle, Élet, Magyar Kultúra, Képes krónika, Új Idők, Vasárnapi Hírnök, Világ posta, Írott kő...”⁵

Az utóbbi, az 1935-ben alapított *Írott kő* kapcsán bővítjük a sort, az ugyancsak szombathelyi alapítású *Vasi (Dunántúli) Szemle* című folyóirattal, melynek alapító szerkesztője Pável Ágoston, a szlovén származású, köztiszteletben álló és elismert tudós tanár, nyelvész, néprajzkutató, költő, könyvtáros, Vas megye szellemi életének egyik legkiemelkedőbb alakja volt.⁶ Egykori múzeumigazgató elődöm, Dömötör Sándor *A Vasi Dunántúli Szemle tizenegy éve 1933–1944* című kiadványban közli egyfelől saját írásainak azon jegyzékét, melyek Váth Jánossal kapcsolatosak (többsége ismertetés Váth műveiről), másfelől viszont – és ez legalább olyan fontos számunkra – fősorolja a *Vasi Szemle* folyóiratban megjelent Váth János-írások jegyzékét is.⁷

Ezek köréből kiemelhető a Balatonalmádiban főljegyzett, rövid terjedelmű Betlehemes töredék, melynek publikálása mind népszokásbeli, mind nyelvi, illetve nyelvészeti, nyelvhasználati szempontból egyaránt tanulságos.

5 Ács Anna: Balatonalmádi, a vidéki irodalom egyik központja Váth János író, szerkesztői működése idején 1919–1962. In Kredics László – Lichtneckert András (szerk.): Balatonalmádi és Vörösbény története. Almádiért Alapítvány, Balatonalmádi, 1995. 615. p.

6 Dr. Simonné Pável Judit – Rózsa Béla (szerk.): Pável Ágoston válogatott tanulmányai és cikkei. Vas Megye Tanácsa Végrehajtó Bizottsága, Szombathely, 1976.

7 Dömötör Sándor: *A Vasi Dunántúli Szemle tizenegy éve 1933–1944*. Savaria Múzeum Közleményei 1. Szombathely, 1957.

Betlehemes töredék⁸

„(Játszotta: Bartus Zoltán s Varga László a pajtáisaival Balatonalmádiban 1937 karácsonyában; tanulták Bartus Andrástól.) Szereplők: angyal ministráns ruhában, csengővel; egy betlehemhordozó; a betlehem kéttornyú katedrális; egy szőrös, öregszakállas, kenderbajúszos; két kifordított ruhás (rossz nagykabátka) nagybotú.

Angyal (beszól a megzörgetett udvari vagy utcai ablakon, ahonnan világosság árad):

– Meghógattyák-é az angyéli vigasságot?

Az engedelemre belép az angyal s csenget a csikócsengővel. Majd ilyen latin köszöntésbe fog:

– Triófusz tregisz angyelérusz Martinez Mária virginesz. Egzisztáresz tuturesz, Egzisztáresz tuturesz, Szánszándusz, kánkándusz.

Ezután a versezet után kiszól az ajtón s újra csenget.

– Gyere be, pajtás!

– Nem merek – feleli a betlehemhordó – mer hátho hádba vágnak a karácsonyi hétrőfös kóbásszal.

Angyal: Ne féj, csak gyere be!

– Nem merek, mert hátho nyakamba öntik a karácsonyi firiss bort.

Angyal: Ne féj, csak gyere be!

– Nem merek, mert hátho hádba vágnak a karácsonyi firiss kuglóffaa.

Angyal: Ne féj, csak gyere be!

A párbeszédre belép a betlehemes:

– Aggy Isten jó napot, hát má én is itt vagyok. Most gyüttem bakonbul, hat farkas bőribül. Látod pajtás, dómányomon mindezeket a nagy likakat, ezt is mast is tépték rajtam a farkasok.

Az angyal újra csönget. belép a két pásztor. Egyszerre rákezdi:

– Bötlehem városában ollyany csodat láttunk, hogy ak kis ökor nem férd be a nagy istállóba. Fokta magát, belebujt az egérlíkba. Erre úgy megijettünk, hogy ijettünkbe majd hanyatt estünk.

Angyal vigasztalásul: Gyere be, öreg!

8 *Vasi Szemle*, 1938. 5. évf. 3. sz. 187–188. p.

Öreg (betámolyog).

Vessen kend keresztet – biztatja az angyal.

Öreg: Megegyek-e e sós perecet?

Angyal: Vessen kend keresztet!

Öreg: Fölhajcsak-e e pálinkás üveget?

Angyal: Vessen kend keresztet!

Öreg: Előbb mutasd meg!

Angyal: Atyának, Fiúnak, Szentléleknek nevében. Amen.

Öreg: Ha-ha-ha én régi módon tudom: Tikhus, ludhus, meleg cipó, nagy óvasó, az én göthös gyomrocskamba egy kis bor becsuszna ...

Angyal (énekbe kezd).

A betlehemest kivéve a többiek lefeküsznek. Horkolnak.

Angyal: Keljetek fő pásztorok! Pásztorok!

A többi református és katolikus régi karácsonyi ének. Amilyen felekezetű a házigazda. Mert az egész ma is, a munka és téli keresetnélküli világban kenyérkereset dolga.

Közli: Váth János.”

Kutatómunkám alapján úgy tűnik, még nem vagyunk abban a helyzetben, miszerint teljes részletességgel föltárhatnánk Váth János és a *Vasi Szemle* folyóirat kapcsolatát. Arra azonban eddigi tudásunk elegendő, hogy ráirányítsuk a figyelmet; mind a helytörténeti, mind az irodalomtörténeti kutatásoknak vannak még lehetőségei Váth János életművének föltárásában, dokumentálásában.

Az alábbiakban további részletekkel tudom bővíteni ismereteinket. Mégpedig azzal, hogy áttekintem azokat a közleményeket, amelyek a *Vasi Szemle* hasábjain Váth János tollából származnak, illetve az ő írásaival foglalkoznak.

Balatonalmádiban ismert a tény, hogy „1919 nyarán új igazgató-tanító költözött be az almádi Öreghegy aljában épített nép-

iskola szolgálati lakásába. Horváth János (Váth János) fiatalemberként érkezett Almádiba, még 33. életévét sem töltötte be a Kenesén született tanító. Több mint egy évtizedes pedagógiai tapasztalatokkal kezdhette munkáját Almádiban. Kinevezése a végleges otthonteremtés lehetőségét hozta meg számára. 1925-ben Váth János telket vásárolt közel az iskolához, melyen családi házat épített. Tanítványai és az almádiak többsége nem tudott arról, hogy igazgató-tanítójuk hírneves, több kötetet publikáló író, szerkesztő. (...) Váth János korán, 51 évesen búcsúzott a pedagóguspályától 1939-ben, de nyugdíjas éveiben is részt vett az almádi közéletben és az irodalomnak szentelve életét, korábbi írói terveit is valóra válthatta. 1962. április 6-án hunyt el. Síremléke Káptalanfürdőn a ferencesek kápolnájának kriptájában található, díjat neveztek el róla.”⁹

Váth János irodalmi munkásságára a Pintér Jenő által szerkesztett, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság *Irodalomtörténet* című folyóirata 1933-ban már értékelő kritikával reagált.¹⁰ „A gyűjtemény befejezett képet ad az érdemes dunántúli katolikus elbeszélő eddigi írói pályájáról. Bánhegyi Jóbnak a sorozathoz csatolt méltató sorai szerint: ’Váth János a magyar Heimatkunstnak egyik megalapítója és ennek az irányzatnak egyik legkitűnőbb képviselője. Szűkebb hazájának, a Balaton vidékének tájait, növény- és állatvilágát és még inkább népét senki sem ismeri nála jobban a magyar írók közül, írásainak tehát gyökerük van (...) Népét olyannak látja, amilyen valóban: cseppet sem idealizálja, de nem is torzíttja túlzó naturalizmussal. Emberei sorsának

9 <https://www.gyorgyiiskola.hu/az-iskolarol/tortenet> (Megtekintve: 2023. október 20.)

10 *Irodalomtörténet*. A Magyar Irodalomtörténeti Társaság folyóirata. 1933. XXII. évfolyam 1–2. szám 52. p.

alakulásában nagy szerepük van az etikai tényezőknek.”¹¹

A fentebb földözött *Betlehemes töredék* csak egy példa arra, hogy a szépíró, költő és szerkesztő Váth Jánost ott találjuk a vidéki Magyarország rangos kulturális és tudományos folyóiratának, a *Vasi Szemlének* a munkatársai között. További adatok is bizonyítják, hogy Váth János szerzőként és a róla szóló híradásokban egyaránt jelen van a rangos dunántúli folyóirat hasábjain. E tényről hiteles kimutatást nyújt a folyóirat repertóriumára.¹²

Vegyük sorra előbb a róla szóló tételeket! Ezek azért fontosak, mert kitűnik, hogy Váth János aktív résztvevője volt a korszak országos és regionális irodalmi közéletének:

1. Bárdosi Németh János: Váth János új könyvei. 1935. 2. évf. 4. sz. 285–286. p.
2. Dömötör Sándor: Váth János. (Születésének 50. évfordulójára.) 1937. 4. évf. 3. sz. 127–131. p.
3. Dömötör Sándor: Váth János: Magyar költők dalaiban a Balaton. 2. kiadás (Ism.) 1937. 4. évf. 5–6. sz. 387. p.
4. Dömötör Sándor: Váth János: Halásztűznél. 1907–1937. Balatonfüred. 1937. (Ism.) 1938. 5. évf. 4. sz. 266. p.
5. Dömötör Sándor: Váth János: Solt anyja. Füred. 1939. (Ism.) 1939. 6. évf. 5–6. sz. 356. p.
6. Marék Antal: Dunántúli lírikusok. Váth János – Lakos Eta – Joós Sándor – Walt-hier Eliz. 1939. 6. évf. 4. sz. 249–253. p.
7. B(árdosi) N(émeth) J(ános): Váth János legújabb munkái. 1940. 7. évf. 7–8. sz. 444. p.

11 http://real-j.mtak.hu/2801/1/IrodalomTortenet_1933.pdf (Megtekintve: 2023. október 20.)

12 Dr. Dalmi Kálmánné – Takács Miklós (összeállította): A Vasi Szemle repertóriumára 1933–1976. K. n., Szombathely, 1978.

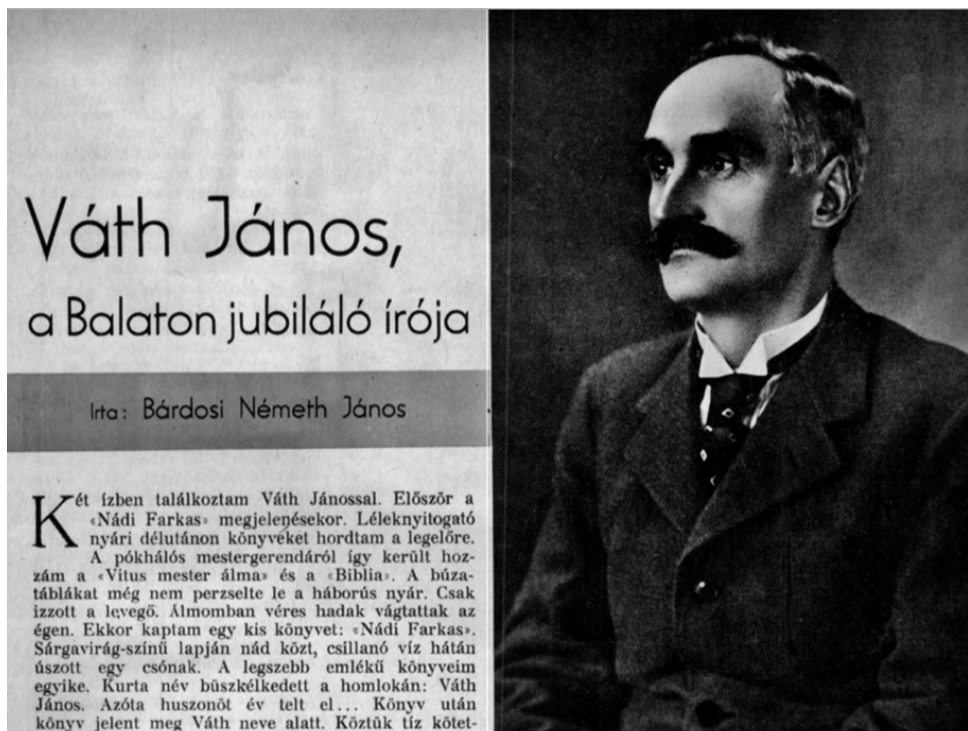
8. Dömötör Sándor: Váth János: Az egyház csókja. Bp. 1940. (Ism.) 1941. 8. évf. 4. sz. 245–246. p.
9. Szó (Székely László): Váth János: A kövek között. Pécs. 1942. (Ism.) 1943. 10. évf. 3–4. sz. 155–156. p.

Közbevetőleg érdemesnek tartjuk a – föltehetően többek által nem ismert – szerzőként föltüntetett személyekre vonatkozó legfontosabb adatok ismertetését. Mintegy igazolva, hogy nem mindegy, ki ír és kiről. Időrendben haladva az alábbiakról van szó:

BÁRDOSI Németh János [eredeti neve: Németh János]: Szombathely, 1902. márc. 8. – Pécs, 1981. márc. 3. költő, író, szerkesztő. Szombathelyen, a Széll Kálmán u. 35. sz. alatt született, szülővárosában emléktábla őrzi emlékét és utcát neveztek el róla. A szombathelyi Faludy Ferenc Társaság szervezője, elnöke (1932). A pécsi Janus Pannonius Társaság tagja, ill. a pécsi Batsányi János Irodalmi Társaság elnöke (1946). Szombathelyen az *Írott Kő* című folyóirat egyik szerkesztője (1936–1939), majd Pécsen a *Sorsunk* társszerkesztője (Csorba Győzővel, 1943–1948) és a *Jelenkor* című irodalmi lap szerkesztésében vett részt (1957-től).

Itt jegyezzük meg, hogy az ARCANUM Digitális Tudománytár jóvoltából tudomásunk van Bárdosi Németh Jánosnak egy 1936-ból datált, *Váth János, a Balaton jubiláló írója* című közleményéről.

DÖMÖTÖR Sándor (Budapest, 1908. február 24. – Budapest, 1986. január 15.): néprajzkutató, muzeológus. Egyetemi tanulmányait nyelvészeti és filológiai szakon, Budapesten végezte, majd a betyárromantikáról szóló disszertációjával Solymossy Sándor tanítványaként Szegeden doktorált 1930-ban (Betyárromantika, Bp., 1930). 1949–1957 között a szombathelyi Savaria Múzeum igazgatója, majd a Népművelési Intézet főelőadója 1969-ig, nyugdíjazásáig. Fontos szerepe volt

5. kép. Váth János, a Balaton jubiláló írója. Írta: Bárdosi Németh János.

Fotó: Arcanum/Képes Krónika, 1936. (Forrás: Szűcs Ildikó, 2020.)

a honismereti mozgalom megindításában, szervezésében. Fő kutatási területe a folklorisztika; ballada, mese, valamint a boszorkányképzetek. Több népmese gyűjteményt adott ki. Legtöbb tanulmánya az *Ethnographiában* és a *Savaria Múzeum évkönyveiben* jelent meg.

MARÉK Antal [eredeti neve: Marek Antal] (Mezőtúr, 1903. július 16. – Budapest, 1983. szeptember 1.): orvos, író, kritikus. Marék Veronika meseíró, grafikus apja.

Dr. SZÉKELY László (Budapest, 1894. december 24. – Székesfehérvár, 1992. december 27.): pap és költő. Középiskoláit Budapesten, az egyetemet Innsbruckban végezte. 1938-ban került szerettett városába, Kőszegre. A két világháború között

az irodalmi élet egyik fő szervezője volt Szombathelyen. Alapítója és elnöke lett a Faludi Ferenc Irodalmi Társaságnak, munkatársa a *Vasi Szemlének* és az *Írott Kő* című irodalmi lapnak.

A *Vasi Szemle* repertóriumában megtaláljuk a folyóiratban megjelent Váth János-írások jegyzékét is. Ezek sorában az első a *Betlehemes töredék*, melyet – a feljegyzés szerint – 1937 karácsonyán gyűjtött Balatonalmádiban, s melynek töredékes szövegét fentebb betűhíven újra közreadtuk. Itt megemlítjük, hogy a *Betlehemes töredéket* a Pável Ágoston által létrehozott *Tulipántos láda* című rovatban közölték, mely, mint a címe is elárulja, néprajzi, népszokási, valamint

népköltészeti hagyományok ismertetésére szolgált.

További írások is megjelentek Váth Jánostól a *Vasi Szemle*ben:

Váth János: Mihályi Ernő: *Szent István élete és műve*. Budapest. 1938. (Ism.¹³) 1939. 6. évf. 4. sz. 271. p.

v–j:¹⁴ Tompa Mihálynak tulajdonított balatoni versek. Talabér János verseit Tompa Mihály alkotásaként jelentették meg. 1939. 6. évf. 5–6. sz. 348. p.

v–j: Képek Balatonkenese múltjából. (Ism.) 1939. 6. évf. 5–6. sz. 360. p.

Váth János: Füred a szépirodalomban. 1943. 10. évf. 3–4. sz. 122–134. p.

Itt érdemes kitérnünk a Váth János által ismertetett *Szent István élete és műve* című kétkötetes mű – vélhetően sokak által nem ismert – írójára:

MIHÁLYI Ernő (Mihályi, 1887. nov. 16. – Pannonhalma, 1969. okt. 19.): hittanár, művészettörténész, szerkesztő, bencés szerzetes. 1910-ben szentelték pappá, gimnáziumi tanár Sopronban (1910–1919), főiskolai tanár Pannonhalmán (1919–1940), közben Rómában járt tanulmányúton (1928–1929). A *Pannonhalmi Szemle* szerkesztője (1930–1944). A Szent István Akadémia tagja volt. Tanulmányozta Sopron reneszánsz házeit és Dorfmeister művészetét. – Fő művei: *A középkor műemlékei Sopronban* (Sopron, 1912); *Sopron házai* (Budapest, 1915); *Dorfmeister* (Budapest, 1916); *A magyar falu egyházművészete* (Pannonhalma, 1934); *Szent István élete és műve I–II.* (Budapest, 1038).

Mint látható, a *Vasi Szemle* szerkesztősége és szerzői figyelemmel kísérték Váth János munkásságát, sőt Dömötör Sándor Váth János születésének 50. évfordulója kapcsán

értékelte is irodalmi tevékenységét. Az erről szóló tanulmányt legszívesebben teljes terjedelmében idemácsolnám. Már az indítása is tanulságos: „A mai nyelvhasználatban a vidéki szónak van valami lekicsinylő színezete. Ennek oka talán abban kereshető, hogy a világháború előtt a főváros a magyarság számottevő értékeit magához szippantotta, a fővárosban pedig olyan légkör uralkodott, olyan gondolkozásmód tenyésztett, hogy szép, okos, emelkedett, szellemes és jó csak az lehet, amin megérzik a magyar metropolis sajátos »aszfalt« illata. A világháború mindent felforgató eseményei természetesen ezt a köztudatból az irodalmi életbe is átszivárgó felfogást alaposan megcáfolták. Rájöttek arra, hogy a jó vidék, a »hinterland« nagyon fontos tényező az irodalmi életben is. A vidéki irodalmi élet azonban elismerések, támogatás nélkül is érezte a tagjaiban ropogó őserőt és megmutatta, hogy önállóan is tud eredményesen dolgozni, hogy minden tagadás ellenére is él, küzd, harcol és alkot. (...) Ennek a vidéki irodalmi életnek jellegzetes alakja, reprezentatív vezetője Váth János. (...) Ki volt ez az ember, aki a vidék realitásokról fogékony légkörében akart és tudott erős, erőteljes szellemi kapcsolatot, elvontságok iránt érzékeny légkört teremteni?»¹⁵

Váth írásainak ismerőjeként ír stílusáról is: „Elbeszélései, regényei nem képsorozatok, nem az események időbeli rendjének megőrzítései: minden szavát a lényeg sűrítő ereje olvasztja olyan szerves, megoszthatatlan egésszé, mint maga a valóság (...) Váth János stílusa a balatonmenti magyar nyelv különös formáiban gyökerezik. A tájszavakat a helyzetek hangulati aláfestésére dobja be a sűrűn pergő mondatok közé. A tömondatok egyszerűségével siettetni az egyszerű események kifejlődését; ismeri a szavak népi

13 ismertetés

14 Váth János

15 Dömötör Sándor: Váth János. – Születésének 50. évfordulója. = *Vasi Szemle*, 1937. 4. évf. 3. sz. 127. p.

logikáját; rövidséggel fejleszti, fokozza az események helyzeti energiáját.¹⁶

Említi és elemzi Váth megjelent írásait: *A nádi farkas, Lápvilágban, Halászfű,* valamint az általa ismert kéziratban lévőket: *Az Írottkő aljában, Fehér csoda, Déli harangszó,* ezekben utal a vasi vonatkozásokra, valamint a továbbiakat: *Most Más Isten van, Az árral szemben, Szív a kövek között.*

Váth Jánosnak igen sok munkája jelent meg Szombathelyen, vasi újságok, folyóiratok hasábjain, és ő maga is nagyon sok vasi író munkáját méltatta (lásd bővebben a *Katolikus Szépirodalomban* és a *Hírnökben*). „Váth a vas megyei irodalmi életnek ma is számottevő munkása (...) A kőszegi *Világpostában* jelent meg »Galileai Halászosok« c. biblikus kisregénye, melyről Supka Géza a *Literaturában (Magyar Provence Mistralja* címen) oly találóan írja: »Váth Jánosnál a galileai csodás halászat valahol itt játszódik le (...) A betsaidai Simon halász s a többi együgyű halászszerber (...) Váth János transzponáló érzése szerint épúgy élhetnek volna a Badacsony alján, a szegénységük, hitük ereje ugyanaz lett volna itt is s a tömegek épúgy rászorulnának a két hal s öt kenyér csodájára, mint a Tiberiás partjain.« Váth János 1919 óta Balatonalmádin él. Ma felyelölőigazgató, s az iskola békés falai között írja gyönyörű történeteit, szövegét a dunántúli irodalom fejlesztésére irányuló terveket és gyönyörködik a Balaton ezüstös tükrében. Adja Isten, hogy még sokáig szolgálja a dunántúli irodalom ügyét, hogy még sokáig lehessen példaképe azoknak, akik a dunántúli irodalom ügyét a szívükön hordják.¹⁷

Talán nem véletlen, hogy a néprajzkutató Dömötör Sándor (aki ekkortájt a Savaria

Múzeum igazgatója volt) értekezett Váth János irodalmi munkásságáról. Aminthogy az sem véletlen, hogy mintegy száz évvel később Váth János írásait, Szilágyi Miklós jeles néprajzkutató révén, a néprajztudomány újra fölfedezte: „Nem vállalom – (...) – Váth János »rehabilitálását«: az elfeledettség jogosulatlanságának bizonygatását. Az idézetek és az egyes művek hangulatát is éreztetni törekvő novella-vázlatok azonban – most látom csak – az életmű összefüggésrendjéből kiszakítva alkalmasint félreérthetőek: sokkalta jelentősebb realistát sejtethetnek, mint amilyenek én magam látom az író. Mégiscsak vállalom kell tehát néhány összefoglaló igényű »ítélkező« mondat megfogalmazását (...) A novellák egy része vérbeli realistára vall; talán így is mondhatom: remeklésekre is képes volt. A drámai jelenetezésben, a jellemeket és helyzeteket festő párbeszédekben emelkedik ábrázoló képessége a legmagasabb szintre.¹⁸

A fentiekben túl azonban további adatokkal bővíthetjük ismereteinket Váth János és a *Vasi Szemle* kapcsolatát illetően, mégpedig Pável Ágoston és Váth János dokumentum értékű levélváltásaival. A *Vasi Szemle* olvasóinak nem kell bemutatni Pável Ágostont.¹⁹ Sokoldalú tevékenységének em-

18 Szilágyi Miklós: Halászbérlők, halászbokrok, orvhalászosok – Váth János valóságábrázolásáról. – Szilágyi Miklós: Személyes emlékezet, élettörténet, szépirodalom. Néprajzi tanulmányok. Kalligram, Budapest. 2018. 67–68. p.; Az írás első közzlése: Halászbérlők, halászbokrok, orvhalászosok – Váth János valóságábrázolásáról. *Somogy* 1984/4, 84–91. p.

19 Megtettem ezt szülővárosom (Balatonalmádi) lakói, irodalomkedvelő lakosai számára az *Új Almádi Újság* 2023. február, május, június, augusztus számának hasábjain, amikor Váth János és a *Vasi Szemle* kapcsolatáról írtam. Lásd: Gráfi Imre: *Váth János és a Vasi Szemle 1–4. rész.* Pável Ágostonról kiemelten a 4. részben.

16 Uo. 128–129. p.

17 Uo. 130–131. p.

6. kép. A Vas Vármegyei Közgyűlés által adományozható Pável Ágoston-emlékérem elő- és hátoldala.
(Kiss Sándor alkotása. Fotó: Gráfik Imre)

lékét 1986 óta a Vas Vármegyei Közgyűlés emlékérem adományozásával őrzi.²⁰

Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy Pável Ágoston lánya, Simonné Pável Judit (S. Pável Judit) gondosan őrzi édesapja hagyatékát. Kérésre megtekinthettem néhány levelet, levelezőlapot, melyek azt igazolják, hogy Váth János és Pável Ágoston személyes (levelező) kapcsolatban álltak egymással. Az alábbiakban ezeket ismertetem, S. Pável Judit magyarázó, értelmező kiegészítéseivel.²¹

A nem sok, de annál nagyobb értékű dokumentumok az alábbiak:

20 A határozat alapján: „PÁVEL ÁGOSTON EMLÉKÉREM» adományozható azon személynek vagy közösségnek, aki a megyében élő nemzetiségek és a nemzetiségi kultúra értékeinek megőrzése, fejlesztése, a megyei helytörténeti, honismereti oktató-, nevelőmunkában kiemelkedő tevékenységet végzett.”

21 Ez alkalommal, illetve ez úton is köszönetemet fejezem ki Pável Ágoston lányának, Simonné Pável Juditnak, a hagyaték gondos megőrzőjének, hogy lehetővé tette számomra a dokumentumok megismerését, s megosztotta velem gondolatait.

1. (Dátum nélkül) Váth János levelezőlapja Pável Ágostonnak. Kézírás fotója. 27 délután a templom előtt várja Pávelékat. Sok megbeszélőnivalójuk van. Arra biztatja, írjon Lovag Sándornak egy publikáció végett, s a nála lévő Bán Aladár-, Krúdy Gyula-ismertetéseket hozza magával.
2. (Dátum nélkül) Váth János levelezőlapja Pável Ágostonnak. Kézírás. Két darab fotó. Azt kérték tőle, szakítsa meg a kapcsolatot az aradi *Vasárnap* című lappal, de nem akarja megtenni „nekik” ezt a szolgálatot. Kéri, húsz pengőt küldjön Pável egy munkájáért.
3. (Dátum nélkül) Pável Ágoston levele Váth Jánoshoz. Egy gépelt hivatalos levél „Nagyméltóságú Uramnak” címezve, kézírásos kiegészítéssel – ez személyesen Váthnak szól.

A hivatalos levél a vasi kulturális élet fejleményeiről értesíti a címzettet. Ezt küldi el Pável Váthnak tájékoztatásul, hogy „ne csodálkozzon” – „összeesküdtek néhányan, tollforgató emberek, hogy

7. kép. Pável Ágoston mellszobra Szombathelyen a Múzeum parkban.
(Ács József alkotása. Fotó: Gráfik Imre)

tető alá hozzák a Vasvármegyei Múzeumok Barátainak Egyesületét és a Vasi Szemlét, elindítják a *Publicationes Sabarienses* című kiadványsorozatot.” Kéri Váthot, fogadja el az egyesületi levelezőtagságot.

4. (Dátum nélkül) Pável Ágoston levelezőlapja Váth Jánosnak. Kézírás.

Váth kéziratát már régen elküldte. A lírai antológia ügye lassan mozog, egyre nehezebbé válik a háborús viszonyok mellett. „De ami késik, nem múlik. Csak az Isten éltesse bennünket!”

5. (1937. augusztus 31.) Pável Ágoston levelezőlapja Váth Jánoshoz. Kézírás.

„Kedves Jankóm” megszólítással írja, hogy a versek dolgában majd beszél „Marékkal”, s az ismertetést készséggel

közi. Csak még nem tudja, ki fogja írni. Váth esetleg kérje meg Dömötört.

A levelekben, sorrendben említett személyekről az alábbi legfontosabb tényeket indokolt földézni olvasóink számára:

Lovag Sándor (az irodalomtörténet által nem jegyzett) költő, szerkesztő (legismertebb műve: *Százhuros hegedű*, melynek összeállítója és részben szerzője).

Bán Aladár [Eredeti neve Bánvárt Károly Mór] (Várpalota, 1871. november 3. – Budapest, szeptember 26.) költő, műfordító, irodalomtörténész, folklorista.

Krúdy Gyula [Szécsénykovácsi Krúdy Gyula] (Nyíregyháza, Osztrák–Magyar Monarchia, 1878. október 21. – Budapest, Óbuda, Magyar Királyság, 1933. május 12.) hírlapíró, író, a modern magyar prózaírás mestere.

„Marék” (a 2. közleményünkben azonosított Marék Antal kritikus), aki a dunántúli lírikusokról 1939-ben tanulmányt is írt.

E szerény kis közleménnyel egyaránt tisztelgek Váth János előtt, akinek emlékére Balatonalmádi Város Önkormányzata díjat alapított,²² továbbá Pável Ágoston előtt, aki voltaképp egykori elődöm volt a szombathelyi Savaria Múzeumban.

22 Az indoklás szerint: „A Képviselőtestület a balatonalmádi néptanító, író és közéleti személyiség emlékére »Váth János-díjat« alapít. A díj annak a természetes személynek adományozható, aki huzamosabb ideig a kultúra, a művészetek, a tudomány, a helytörténeti kutatások, hagyományápolás, az egészségügyi ellátás terén átlag feletti teljesítményt nyújtott és ezzel kivívta a közösség megbecsülését.”